

Quaderns d'Arqueologia

**LES TOMBES DE “CAIXA DE LLOSES” I L’HÀBITAT
MEDIÉVAL DE MAS DE LLANETA (ALCOVER)***J. M. Vergès i J. Zaragoza*

Paraules clau: muntanyes de Prades, era medieval tardana, tombes de “caixa de lloses”, estructura d’habitatge.

Resum: l’excavació urgent de Mas de Llaneta (Alcover, Alt Camp) ha permès localitzar dues tombes del grup de les anomenades “caixa de lloses” associades a una estructura d’habitatges. Malgrat la manca d’elements que donin una aproximació cronològica precisa, aquestes restes poden ser datades en temps medievals tardans.

Abstract: the urgent excavation of Mas de Llaneta (Alcover, Alt Camp) have permitted to locate two tombs from the so called “gravestone boxes” group, associated to a dwelling structure. Regardless of the lack of elements yielding precise chronological approaches, these remains can be dated to late-medieval times.

Introducció

L’excavació d’urgència de Mas de Llaneta va estar determinada per la localització, el 22 de març de 1993, de dues tombes de les anomenades de “caixa de lloses” al camí que uneix el mas de Llaneta amb el mas d’en Jordi. Aquesta troballa es produí com a conseqüència de les accions que es dugueren a terme per tal de protestar per la construcció de la línia d’alta tensió entre Vandellòs i França. Les restes aparegueren durant la realització d’una rasa al camí del mas d’en Jordi per tal d’impedir l’accés de les màquines de l’empresa constructora. La intervenció arqueològica fou duta a terme entre els dies 1 i 8 d’abril per un equip del Laboratori d’Arqueologia de la Universitat Rovira i Virgili sota la direcció de Josep M. Vergès.

Situació i context geològic

El jaciment es localitza prop del mas de Llaneta, dins el terme municipal d’Alcover (Alt Camp), a pocs metres del límit municipal de Mont-ral, vora l’antic camí entre aquests dos municipis. Les seves coordenades són 41° 16’ 36’’ N i 4° 37’ 32’’ E i es troba a 580 metres d’alçada sobre el nivell del mar.

Els principals cursos d’aigua de la zona són el riu Glorieta (a 1,5 km al SW) i el barranc de la Font de l’Om (a 500 metres al NE).

Geològicament, Mas de Llaneta es troba dins el massís de Prades, molt a la vora del

Figura 1. Estat de les tombes en el moment del seu descobriment

Figura 2. Les tombes de Mas de Llaneta durant el procés d'excavació

contacte d'aquest amb la vall del riu Glorieta i amb l'altra unitat estructural de relleu que és la depressió Valls-Reus.

El substrat de la zona estudiada està format per materials del triàsic: Muschelkalk Inferior (dolomies i calcàries dolomítics), Muschelkalk mitjà (margues, guixos i sorrenques roges) i Muschelkalk superior (dolomies tablejades i calcàries dolomítics), sobre els quals es recolzen, en les zones deprimides, col·luvions i dipòsits de vessant provinents del desmantellament d'aquests mateixos relleus.

Metodologia

Per tal de contrastar si es tractava de dues tombes isolades o bé si formaven part d'un conjunt més gran es procedí a la realització de tres cales de prospecció arqueològica. Una d'aquestes (cala 2), de mig metre d'ample i 6 metres de longitud, se situà seguint el teòric alineament de les tombes conegudes. Les dues restants s'ubicaren una a l'est (cala 1; 0,5 x 4,5 metres) i l'altra a l'oest (cala 3; 0,5 x 6 metres), paral·leles a l'anterior. Es cobria així tota la superfície del camí al voltant de les restes.

El resultat fou l'aparició a l'est de les tombes de les restes d'una estructura de pedra seca. Per tal de delimitar-ne la superfície s'obrí una nova cala de 5 x 3,5 metres. Un cop localitzades totes les estructures de la zona seleccionada es procedí a l'excavació i la documentació sistemàtica.

Les tombes de "caixa de lloses"

Les dues tombes localitzades pertanyen al tipus anomenat de "caixa de lloses". La seva estructura, la componen una fossa excavada en el nivell geològic de base (sorres grogues del Muschelkalk mitjà), els laterals de la qual es cobreixen amb lloses de dolomia taulejada de les properes formacions del Muschelkalk superior, així com la coberta, un cop inhumat el cadàver. Després d'haver col·locat les lloses de coberta s'acaba d'omplir la fossa amb terra argilosa.

Les dimensions de les tombes són de 200 x 60 x 40 cm la tomba 1 i de 150 x 60 x 50 cm la tomba 2.

L'orientació de totes dues és gairebé E-W; 305° W la tomba 1 i 310° W la tomba 2.

Ambdues conserven les restes d'un sol individu en posició de decúbit supí i els braços col·locats al llarg del cos.

Pel que fa a ofrenes als morts, als efectes personals i als materials en el reompliment de la tomba, només ha aparegut un anell de ferro molt deteriorat en la mà esquerra de l'individu de la tomba número 2, que no permet precisar cap cronologia.

No disposem encara de l'estudi antropològic dels dos individus.

La zona d'hàbitat

A 90 cm a l'est de les inhumacions es localitzà la fonamentació d'una estructura rectangular de 4 per 2,7 metres en la seva part externa i de 3 per 1,7 metres a la interna, orientada d'est a oest.

El lateral oest i la meitat oest del lateral sud de l'estructura es troben excavats en el substrat natural de sorres grogues. En aquesta zona es pogué observar una franja en la part externa de 10 cm de gruix, aproximadament, reomplerta de sediment de color grisós, que

s'ha interpretat com la rasa de fonamentació. La resta del perímetre se situa sobre un col·livió d'argiles amb calcàries de petit tamany. No s'observa la rasa de fonamentació.

L'estructura en si està composta per unes parets d'aproximadament 50 cm d'amplada realitzades amb pedres calcàries de mida mitjana relativament estructurades, llevat del lateral est que està format aprofitant un gran bloc de calcària. El sediment de l'interior de l'estructura el compon un paquet caòtic de pedres calcàries amb matriu argilosa.

Un cop delimitada l'estructura es procedí a excavar el seu interior. L'esmentat paquet de calcàries de mida petita i mitjana amb matriu d'argiles (d'entre 20 i 30 cm de potència) continuà sense interrupció fins a arribar al substrat natural format per dolomies. Aquest paquet no donà cap tipus de material arqueològic.

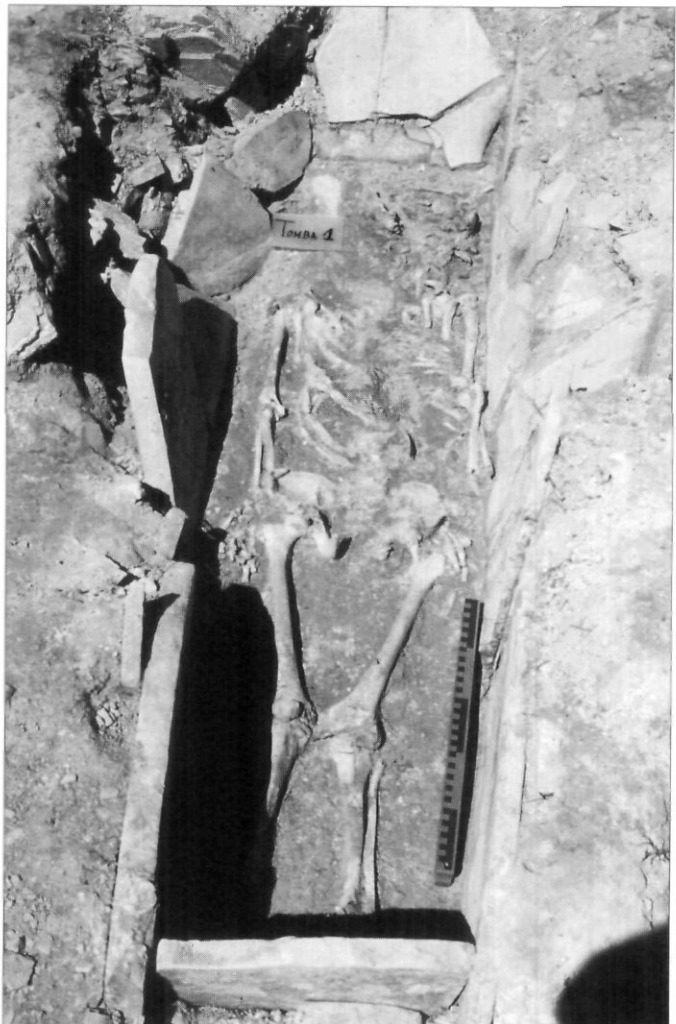

Figura 3. Tomba 1

Figura 4. Tomba 2

Tot sembla indicar que l'estructura es trobava arrasada per sota del nivell de circulació, ja que no s'ha localitzat cap element de la seva estructura interna ni cap material que s'hi pogués relacionar. Els únics materials recuperats han estat una dotzena de petits fragments informes de ceràmica oxidada procedents del nivell remenat superficial que no permeten cap datació.

Discussió

Els anomenats “sepulcres de lloses” han estat documentats de forma abundant a les regions muntanyoses septentrionals i central de la província de Tarragona, especialment a les muntanyes de Prades i en els seus contraforts de la Conca de Barberà, a la part oriental

del Montsant, a la serra de la Llena i a la Segarra. També se'n coneixen exemples al Penedès, l'Anoia, el Maresme i la Plana de Vic. No són exclusius d'aquestes zones encara que és on es donen més o, almenys, on han estat més estudiats.

Entre els molts llocs on s'han documentat aquest tipus de tombes, els més propers als de Mas de Llaneta són els de les Masies Catalanes (l'Albiol), la Roca del Migdia, Collet Blanc i Parada dels Castellans (la Febró), Mas del Dineral (Prades), Bosc de Susagno (la Mussara), Camí de Fontscaldes (Figuerola del Camp), Mas del Verd i Mas de Pinyarrit (Mont-ral) i una altra a Lilla (Vilaseca i Prunera, 1966; Capdevila, 1985).

Es tracta de sepulcres de fossa amb els laterals revestits amb lloses, així com la coberta. En alguns casos, com el de Collet Blanc, el terra de la tomba també apareix

Figura 5. La zona d'hàbitat, en un primer terme, i la seva relació amb els sepulcres

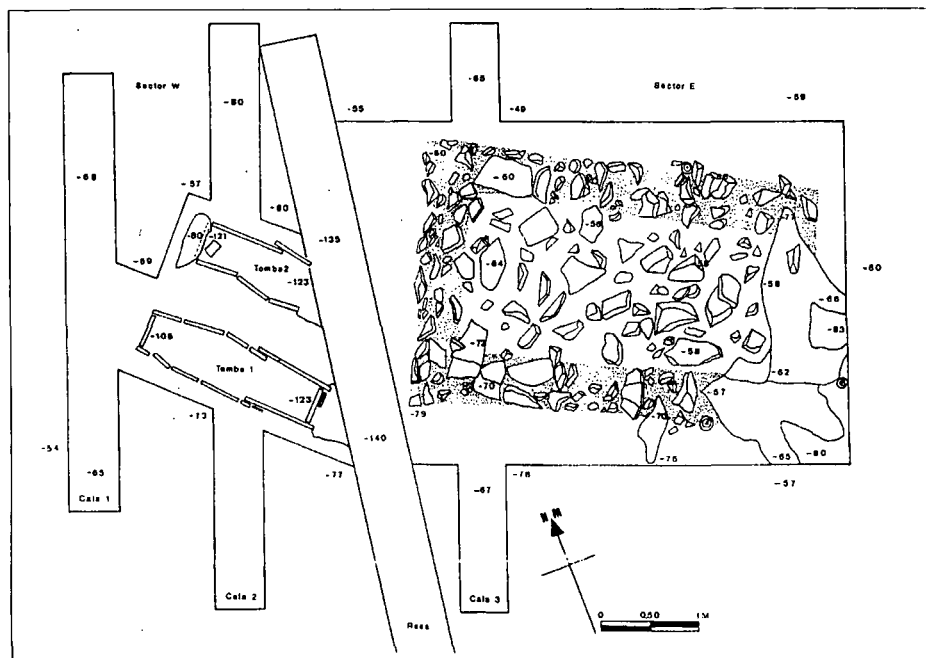

Figura 6. Planta general de l'excavació de Mas de Llaneta

enllosat. La seva planta és rectangular o lleugerament trapezoïdal i la secció quadrangular. Contenen les restes d'un sol individu, col·locat en posició de decúbit supí. Les dimensions de l'estructura s'adeqüen molt a les de l'individu que està dipositat a l'interior. L'orientació habitual, encara que no l'única, és d'E-O, amb el cap del mort a ponent, de cara a la travessia del sol.

Solen aparèixer aïllats o bé formant grups de fins a 15 o 20 tombes. Habitualment, no es troben associats a poblats ni a cap tipus d'edificació. En aquest sentit, les tombes de Mas de Llaneta són un cas excepcional, en trobar-se en relació a una estructura d'hàbitat.

La posició topogràfica és variable, encara que acostumen a estar emplaçats als vessants i als fons de les valls, però també es troben als cimadals i, com en el nostre cas, prop d'antigues carrerades.

La roca emprada sempre és d'origen local i varia en funció de la constitució geològica de la zona en concret, però gairebé sempre aprofiten roques que es presenten en forma tabular a la formació geològica.

No acostumen a presentar cap tipus d'ofrenes al difunt dipositades dintre del sepulcre. En els casos en què apareix algun objecte és personal, com penjolls, sivelles o anells. Així, igual com succeeix a la tomba 2 de Mas de Llaneta, l'individu localitzat a Collet Blanc portava un anell de ferro; en aquest cas, un anell de segell. A la tomba de Mas del Verd es trobà una peça de collaret de pasta de vidre i dos anells de bronze. De totes maneres, gairebé mai disposen de materials que permetin realitzar una aproximació cronològica.

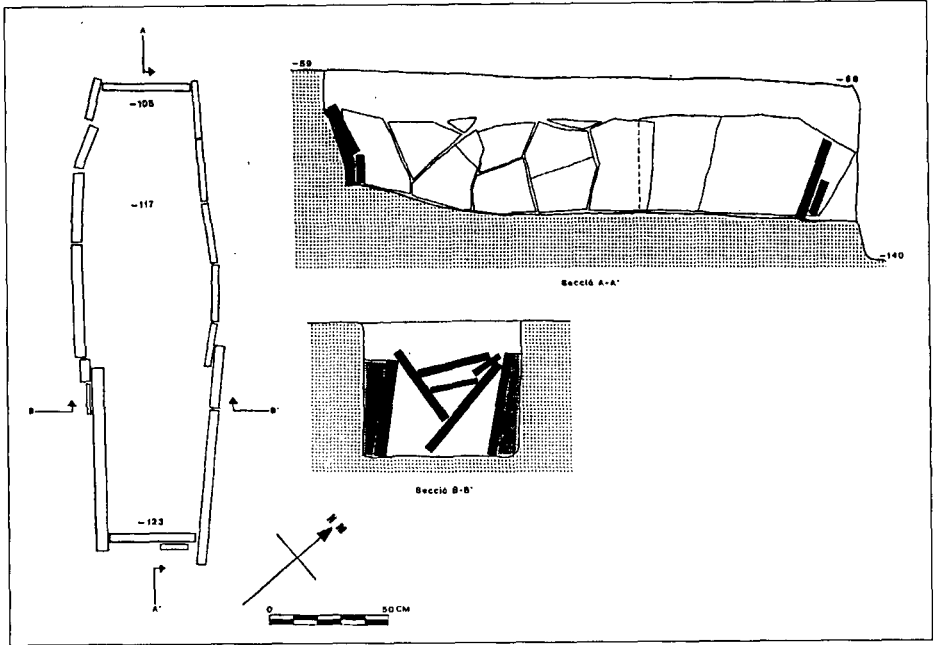

Figura 7. Planta, secció longitudinal i transversal de la tomba 1

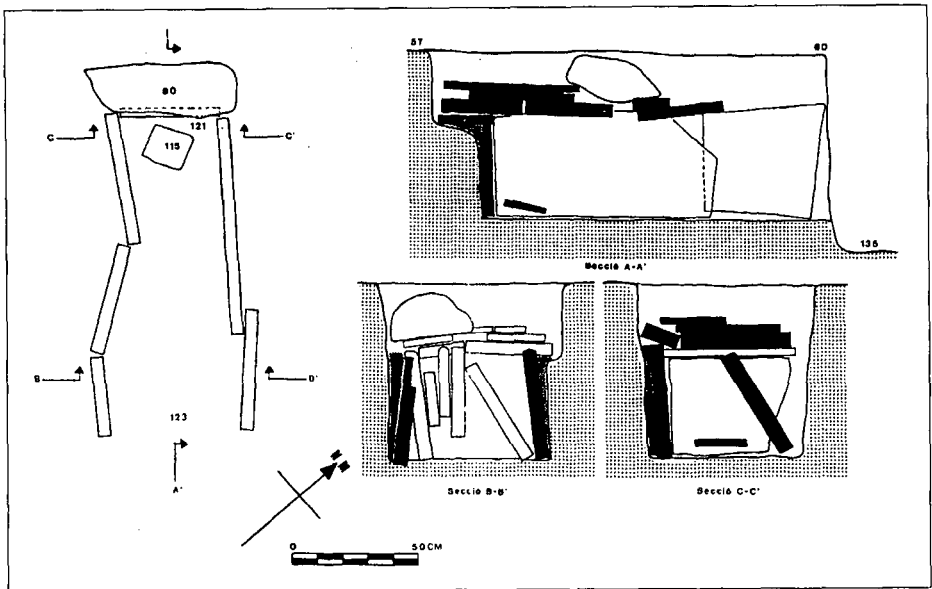

Figura 8. Planta, secció longitudinal i transversal de la tomba 2

Pel que fa a l'estructura rectangular de pedra seca és molt difícil fer qualsevol tipus d'interpretació, ja que només ens resta la seva fonamentació. No obstant això, ens decantem per pensar que es tracta de les restes d'una cabana. L'analogia amb d'altres estructures d'hàbitat d'aquesta cronologia és molt difícil, ja que si bé el poblament agrupat altmedieval, comunament situat en llocs enlairats i associat a estructures defensives, ens és relativament ben conegut, la informació de què disposem per als hàbitats dispersos és pràcticament nul·la. Només assenyalarem que les petites dimensions de la cabana de Mas de Llaneta no són d'estranyar si tenim en compte les que presenten la majoria d'hàbitats altmedievals coneguts.

Conclusions

Atesa la manca d'elements de datació, comuna a aquests tipus de sepulcres, ens és impossible concretar la seva cronologia. Segons la majoria dels autors, aquest tipus de necròpolis arrancarien entre els segles V-VII hereves de la tradició romana del Baix Imperi. Aquest seria el cas de la necròpolis de Mas de Barenys (Riudoms) que L. Pallejà data en els segles VI-VII, i que J. Massó situa en un moment més reculat, atesa la presència d'objectes i materials romans reaprofitats (Pallejà, 1982, 1984; Massó, 1984). A la zona de Vic també s'han datat necròpolis situades dalt dels turons entre els segles VI i VII (Ollich i Raurell, 1989). S'estendrien al llarg del segle VIII-IX i persistirien fins al segle XII, per desaparèixer a mesura que avança el procés de la Reconquesta.

Pel que fa a la seva filiació, en el nostre cas ens decantem per atribuir-les a poblacions residuals que durant l'ocupació àrab es mantingueren en l'indret, o a sepultures d'alguns dels primers repobladors d'aquest territori. En aquest sentit, Batista, R. i Ferrer, M. (1989) plantegen l'existència de comunitats residuals, dedicades a l'agricultura i la ramaderia, o a una economia mixta de subsistència que un cop acomplerta la reconquesta donarien lloc a *vici* o *villae*. El que és evident, com ja apunten aquests autors, és que aquest tipus de restes formen un conjunt força homogeni, amb una sèrie de caràcters que els confereixen una personalitat pròpia, determinada per la uniformitat cultural i ritual i el medi pobre de muntanya en què es localitzen.

L'aspecte singular de les restes de Mas de Llaneta està determinat per l'associació de les tombes a una estructura probablement d'hàbitat. Tot i que no disposem de restes arqueològiques que permetin relacionar directament els dos àmbits, pensem que són sincròniques, per la seva proximitat i pel fet que els seus eixos llargs comparteixen la mateixa direcció. Fins ara, totes les necròpolis d'aquest tipus localitzades a les nostres contrades no es relacionaven a cap hàbitat, nucli de població o església. Les restes de Mas de Llaneta permeten plantejar l'existència en aquest indret d'un hàbitat pertanyent a un petit grup humà dedicat a l'explotació dels recursos que hi havia aquí.

Bibliografia

- BATISTA, R., i FERRER, M. (1989): "Aportació a l'estudi dels sepulcres de lloses", a *Empúries* núm. 48-50, 1986-1989, pàg. 100-107.
- CAPDEVILA, R. (1985): "Dos sepulcres de lloses del terme de l'Albiol", a *Miscel·lània en homenatge a Salvador Vilaseca i Anguera (1975-1985)*. Reus, pàg. 55-61.

– FARRÉ, R. (1990): “Les tombes de ‘Tuells’. Els resultats de l’excavació d’una necròpolis medieval a la partida dels Masos, Forès”, a *El Baluard* (Sarral), 2a època, núm. 44, pàg. 26-28.

– MASSÓ, J. (1984): “Recuperació arqueològica a l’ermita de Sant Pere de les Roques”, a *Fulls de treball de Carrutxa* (Reus), núm. 17.

– OLLICH, I., i RAURELL, S. (1989): “Tombes de llosa als turons de la Plana de Vic: una població alt-medieval per cristianitzar?”, a *Acta historica et archaeologia medievalia* (Barcelona), núm. 10, pàg. 223-250.

– PALLEJÀ, L. (1982): “Noves troballes arqueològiques al mas de Barenys”, a *Lo Floc* (Riudoms), núm. 40, pàg. 14.

– PALLEJÀ, L. (1984): “Necròpolis tardo-romana de mas de Barenys, Riudoms”, a *L’om* (Riudoms), 15 de març, pàg. 18 i ss.

– VILASECA, S., i PRUNERA, A. (1966): “Sepulcros de losas antiguos y alto-medievales, de las comarcas tarraconenses”, a *Boletín Arqueológico* (Tarragona), vol. I, època IV, fasc. 93-96, pàg. 25-46.